

ΣΤΕ 2932/2012 [Νόμιμος χαρακτηρισμός ως μνημείου κτηρίου στην Έδεσσα]

Περίληψη

-Εφόσον κατά την αρχική συζήτηση της υποθέσεως ενώπιον του ΚΣΝΜ ο αιτών ανέπτυξε με τους νομικούς και τον τεχνικό του σύμβουλο τις απόψεις του, η οριστική δε κρίση του Συμβουλίου αναβλήθηκε για να προσκομισθούν συμπληρωματικά στοιχεία για τον περιβάλλοντα χώρο του υπό χαρακτηρισμό κτηρίου, η από 15.1.2007 κλήση του αιτούντος να παραστεί στη συνεδρίαση της 17.1.2007 δεν δύναται να θεωρηθεί ως μη έγκαιρη. Δεν προκύπτει άλλωστε υποβολή εκ νέου αιτήματος παραστάσεως μετά το αναβλητικό πρακτικό του ΚΣΝΜ ούτε προβάλλεται ότι είχε υποβληθεί τέτοιο αίτημα.

-Η προσβαλλόμενη πράξη εκδόθηκε, αφού λήφθηκαν υπόψη οι γνωμοδοτήσεις του οικείου Συμβουλίου κατά τις κρίσιμες συνεδριάσεις και τα σχετικά πρακτικά που συντάχθηκαν από τον Γραμματέα, στα οποία καταγράφονται, μεταξύ άλλων, οι απόψεις που διατυπώθηκαν από τα μέλη του ΚΣΝΜ. Μόνον το γεγονός ότι τα πρακτικά δεν είχαν επικυρωθεί και δεν ήταν έτσι δυνατή η χορήγηση αντιγράφου τους στον αιτούντα, δεν καθιστά ανυπόστατες τις ανωτέρω γνωμοδοτήσεις και ακυρωτέα την προσβαλλόμενη απόφαση. Η μη επικύρωση των πρακτικών ορισμένης συνεδριάσεως του συλλογικού οργάνου δεν επιφέρει ακυρότητα των ληφθεισών κατά τη συνεδρίαση αυτή αποφάσεων ή γνωμοδοτήσεων.

-Εφόσον προκύπτουν οι λόγοι για τους οποίους το επίδικο κτήριο έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική σημασία, η προσβαλλόμενη απόφαση είναι νομίμως αιτιολογημένη και είναι αβάσιμοι οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως.

Πρόεδρος: *Αγγ. Θεοφιλοπούλου*

Εισηγητής: *Ολ. Παπαδοπούλου*

Δικηγόροι: *Στ. Ασημακοπούλου, Π. Δημόπουλος*

Βασικές σκέψεις

2. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται, παραδεκτώς, η ακύρωση της υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/8202/208/14-28.3.2007 αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού (ΑΑΠ 113), με την οποία χαρακτηρίσθηκε ως μνημείο κτήριο που βρίσκεται στην Έδεσσα, επί της οδού Δημοκρατίας 9, και φέρεται να ανήκει στον αιτούντα.

3. Επειδή, στο ν. 3028/2002 (Α΄ 153) ορίζονται τα εξής: Άρθρο 1 παρ. 1: «Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιοτάτους χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος». Άρθρο 2: «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου: α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου. β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων: αα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830 ... ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20. γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ... Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους ... ζ) Ως Συμβούλιο νοείται το κατά περίπτωση αρμόδιο γνωμοδοτικό συλλογικό όργανο ...». Άρθρο 3 παρ. 1: «Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως: α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της, β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, γ) ... δ) στη συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της, ε) ... στ) στην ανάδειξη και την ένταξή της στη σύγχρονη κοινωνική ζωή και ζ) στην παιδεία, την αισθητική αγωγή και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά». Άρθρο 6: «1. Στα ακίνητα μνημεία περιλαμβάνονται: α) τα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1830, β) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, γ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. 2. Ο χαρακτηρισμός ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και κινητά που συνδέονται με ορισμένη χρήση του ακινήτου, τις χρήσεις που είναι σύμφωνες με το χαρακτήρα του ως μνημείου,

- καθώς και τον περιβάλλοντα χώρο ή στοιχεία αυτού. 3 ... 4. Τα αρχαία ακίνητα μνημεία προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης. Τα ακίνητα των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. 5. Η εισήγηση κοινοποιείται απευθείας, με μέριμνα της Υπηρεσίας, στον κύριο, τον νομέα ή τον κάτοχο, ο οποίος μπορεί να υποβάλει αντιρρήσεις ...».
4. Επειδή, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, τα μνημεία, ως μαρτυρίες του ανθρώπινου βίου, που, αφενός, αποτελούν αναγκαίο παράγοντα για τη διαμόρφωση και τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και των συλλογικών ταυτοτήτων, καθώς και για τη διασφάλιση, χάριν των επερχόμενων γενεών, της ιστορικής συνέχειας και παραδόσεως, και, αφετέρου, συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής, συνιστούν ουσιώδες στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς, η προστασία της οποίας, ενόψει και της διατάξεως του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος, όπως ήδη ισχύει, αποτελεί υποχρέωση της Πολιτείας και συγχρόνως ευθύνη και δικαίωμα του καθενός. Ειδικότερα, τα ακίνητα μνημεία που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της ιδιαίτερης σημασίας τους, η οποία μπορεί να είναι, μεταξύ άλλων, σημασία αρχιτεκτονική, όπως συμβαίνει π.χ. με τα οικοδομήματα που σηματοδοτούν την εισαγωγή μιας σημαντικής περιόδου της αρχιτεκτονικής στον τόπο μας ή έχουν διακριθεί μέσα από την έγκυρη αρχιτεκτονική κριτική, ή αξία ιστορική, όταν πρόκειται για ακίνητα ή χώρους που συνδέονται με την πολιτική ή κοινωνική ή οικονομική ιστορία του νεότερου ελληνικού κράτους ή ορισμένης περιοχής και η διατήρησή τους συμβάλλει στη διαφύλαξη της ιστορικής μνήμης. Περαιτέρω, κατά τον χαρακτηρισμό δεν εξετάζεται ούτε η έκταση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να προκληθούν στους ενδιαφερομένους, ούτε η τυχόν επίδραση του χαρακτηρισμού στις νομικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, αφού η επιδιωκόμενη με τις ανωτέρω διατάξεις διαφύλαξη, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, του προστατευόμενου εννόμου αγαθού αποτελεί υποχρέωση της Διοικήσεως, κατά ρητή συνταγματική επιταγή. Τέλος, οι διοικητικές πράξεις που εκδίδονται κατ'εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων ελέγχονται από τον ακυρωτικό δικαστή, τόσο ως προς την πληρότητα της αιτιολογίας, όσο και ευθέως για την ορθή εφαρμογή του νόμου, εφόσον από τα στοιχεία του φακέλου, με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας, διαπιστώνεται η συνδρομή ή μη των κριτηρίων που προβλέπονται από το νόμο για τον χαρακτηρισμό(ΣΕ 3857/2007, 3763/2007, [1445/2006](#), [3050/2004](#) επτ).
5. Επειδή, εξ άλλου, στο άρθρο 49 του ανωτέρω ν. 3028/2002 ορίζονται τα εξής: «1. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτούνται Τοπικά Συμβούλια Μνημείων (ΤΣΜ) στην έδρα κάθε διοικητικής περιφέρειας και στις νησιωτικές περιοχές, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο ... 2. Τα ΤΣΜ είναι αρμόδια να

γνωμοδοτούν για όλα τα ζητήματα που αφορούν σε μνημεία, χώρους και τόπους της περιφέρειάς τους, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στις διατάξεις της παραγράφου 5γ του άρθρου 50 ...». Σύμφωνα δε με το άρθρο 50 του ίδιου νόμου, «1. ... 2. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτείται Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων (ΚΣΝΜ) ... 3. ... 4. ... Στην αρμοδιότητα του ΚΣΝΜ ανήκουν θέματα που αφορούν στην προστασία νεωτέρων μνημείων και των λοιπών ιστορικών τόπων. 5. Υπό την επιφύλαξη ... της προηγούμενης παραγράφου, τα Κεντρικά Συμβούλια: α) ... γ) Γνωμοδοτούν για ζητήματα που σχετίζονται με: αα) μνημεία, χώρους και τόπους που βρίσκονται σε περισσότερες από μία περιφέρειες ... ιγιγ) για κάθε άλλο μείζον θέμα που παραπέμπεται σε αυτά από τον Υπουργό Πολιτισμού. 6. ...», ενώ κατά το άρθρο 52 αυτού, «5. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ρυθμίζονται τα σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία των Συμβουλίων ... 6. Στις συνεδριάσεις των Συμβουλίων μετέχουν τα μέλη τους και οι εισηγητές άνευ ψήφου. Πρόσωπα των οποίων οι υποθέσεις άγονται ενώπιον του Συμβουλίου μπορούν να παρίστανται και με ή δια δικηγόρου και να χρησιμοποιούν τεχνικούς συμβούλους, προκειμένου να εκθέσουν τις απόψεις τους και να απαντήσουν σε τυχόν ερωτήσεις των μελών ή εισηγητών». Κατ'εξουσιοδότηση της τελευταίας αυτής διατάξεως εκδόθηκε η υπ'αριθμ.

ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/2004 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (Β' 70), στην οποία ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: Άρθρο 1 παρ. 2: «Πέρα από τις ειδικότερες ρυθμίσεις της παρούσης, η οργάνωση και λειτουργία των Συμβουλίων του ΥΠΠΟ διέπεται από τον ισχύοντα Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας». Άρθρο 2: «1. ... 4. Το Συμβούλιο δύναται να αναβάλλει τη γνωμοδότησή του, οσάκις κρίνει ότι απαιτείται επιτόπια εξέταση του θέματος (αυτοψία), η οποία θα πρέπει να διενεργείται εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος και πάντως όχι πέραν του εξαμήνου. 5. ... 6. Το Συμβούλιο μπορεί να καλέσει, προς παροχή πληροφοριών ή προσαγωγή στοιχείων, υπηρεσιακά ή άλλα πρόσωπα, μεταξύ των οποίων και τα πρόσωπα που αφορά η υπόθεση, τα οποία, εφόσον έχουν ζητήσει να παραστούν, καλούνται υποχρεωτικά. 7. Πρόσωπα των οποίων οι υποθέσεις άγονται ενώπιον του Συμβουλίου έχουν δικαίωμα να παρίστανται και με ή δια δικηγόρου και να χρησιμοποιούν τεχνικούς συμβούλους, προκειμένου να εκθέσουν τις απόψεις τους και να απαντήσουν σε τυχόν ερωτήσεις των μελών ή των εισηγητών. 8. Σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις η συζήτηση συνεχίζεται μετά την αποχώρηση των ως άνω προσώπων ...». Άρθρο 3: «1. Οι εισηγήσεις στα Κεντρικά Συμβούλια γίνονται από τις αρμόδιες Διευθύνσεις, έτσι όπως ορίζονται από τον ισχύοντα οργανισμό του ΥΠΠΟ ... 2. Η ανάπτυξη των θεμάτων και η διατύπωση των εισηγήσεων γίνονται προφορικώς, ενώπιον του Συμβουλίου. 3. Καθήκοντα εισηγητή στο Συμβούλιο ασκεί ο κατά περίπτωση αρμόδιος Προϊστάμενος της οικείας Διεύθυνσης ή ο ... αναπληρωτής του. 4. ...». Άρθρο 5: «1. Στην έδρα των Συμβουλίων λειτουργεί Γραμματεία, η οποία τηρεί του φακέλους και το

- αρχείο των πρακτικών ... 4. Ειδικότερα από τον εκάστοτε Γραμματέα του Συμβουλίου συντάσσεται περιληπτικό πρακτικό με συνοπτική, αλλά περιεκτική αναφορά στο περιεχόμενο των συνεδριάσεων, όπου καταγράφονται και οι απόψεις όσων μειοψήφησαν. 5. Η Γραμματεία προχωρεί, βάσει των πρακτικών, στη σύνταξη των σχετικών γνωμοδοτήσεων, οι οποίες υπογράφονται από τον Γραμματέα της οικείας συνεδρίασης, τον εισηγητή και τον Πρόεδρο του Συμβουλίου. 6. Αντίγραφα των πρακτικών και των γνωμοδοτήσεων χορηγούνται αποκλειστικώς μέσω της Γραμματείας των Συμβουλίων και έγκριση του Προέδρου και μετά την έκδοση της επακολουθούσης εκτελεστικής διοικητικής πράξης ... 10. Η Γραμματεία των Συμβουλίων είναι υπεύθυνη για την έγκαιρη και γραπτή (και με τηλεομοιοτυπία) ειδοποίηση των πολιτών, που έχουν υποβάλει αίτημα παράστασης, ώστε να παρευρίσκονται στην εξέταση των θεμάτων που τους αφορούν».
6. Επειδή, εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Με την 1576/23.6.2004 πράξη της Προϊσταμένης της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας διαβιβάσθηκε στον αιτούντα η εισήγηση της υπηρεσίας αυτής για τον χαρακτηρισμό ως μνημείου του επίδικου κτηρίου, που βρίσκεται στην Εδεσσα, στην οδό Δημοκρατίας 9. Στη σχετική εισήγηση της αρχιτέκτονος μηχανικού Χρ. Ζαρκάδα, που συνοδεύεται από διαγράμματα και φωτογραφίες του κτηρίου, διαλαμβάνονται τα ακόλουθα: Το εν λόγω κτήριο «αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα δείγματα της Art Deco έκφρασης στην πόλη της Εδεσσας, κτισμένο στο β΄ μισό της δεκαετίας του '30. Το Art Deco οφείλει την ονομασία του στην ομώνυμη Διεθνή Εκθεση των Μοντέρνων Διακοσμητικών και Βιομηχανικών Τεχνών, που έγινε στο Παρίσι το 1925. Την ίδια ακριβώς περίοδο εμφανίζεται και στη Θεσσαλονίκη, ενώ στην επόμενη δεκαετία καθιερώνεται ως το κύριο στυλ μοντερνισμού. Η Θεσσαλονίκη αποτελεί το κέντρο επιρροής για το αρχιτεκτονικό γίνεσθαι στα μικρά αστικά κέντρα του βορειοελλαδικού χώρου, καθώς αρχιτέκτονες που εργάζονται στην πόλη παράγουν έργο και στην περιφέρεια. Στο πλαίσιο αυτό στην Εδεσσα έχουμε αξιόλογα δείγματα του Art Deco στη δεκαετία του '30 όπως διαπιστώνεται από έναν αριθμό κτηρίων που διατηρείται μέχρι σήμερα. Ωστόσο μόνον τρία κτήρια σώζονται αναλλοίωτα, καθώς τα περισσότερα έχουν δεχθεί μεταγενέστερες επεμβάσεις τόσο στις όψεις με αλλοίωση των μορφολογικών στοιχείων ή προσθήκη ορόφων, όσο και στο εσωτερικό. Ένα από τα τρία Art Deco σωζόμενα κτήρια είναι και αυτό του θέματος. Πρόκειται για ένα διώροφο κτίσμα, το οποίο καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα του διαμπερούς οικοπέδου με πρόσωπο σε δύο πλατείες: Δημοκρατίας και Ελευθερίας αντίστοιχα (βλ. το τοπογραφικό διάγραμμα). Η πλατεία Δημοκρατίας είναι η μεγαλύτερη πλατεία της πόλης, όπου το κτήριο της Εθνικής Τράπεζας κτισμένο στον μεσοπόλεμο σε νεοεκλεκτικιστικό στυλ, με το Art Deco κτήριο του θέματος και το κτήριο της οδού Υποσμ. Γιάκα 3, με όμοια αρχιτεκτονική που βλέπει στην ίδια πλατεία, αποτελούν ενδιαφέρον σύνολο της νεότερης

αρχιτεκτονικής ιστορίας της πόλης. Στη στάθμη και στην οδό Δημοκρατίας, στο αριστερό τμήμα της πρόσοψης, διαμορφώνεται η είσοδος προς το οροφδιαμέρισμα, ακολουθεί διαμπερές κατάστημα (super market), με την διαμόρφωση μικρού καταστήματος στη συνέχεια. Στον ισόγειο χώρο των καταστημάτων προστίθεται μεσοπάτωμα, αυξάνοντας την ωφέλιμη επιφάνειά τους. Σε μεταγενέστερη φάση το τμήμα του μεσοπατώματος που βλέπει στην οδό Δημοκρατίας ... διαμορφώθηκε σε ανεξάρτητη επαγγελματική στέγη (γραφεία) ... Το υπόλοιπο τμήμα του μεσοπατώματος με πρόσοψη στην Πλατεία Ελευθερίας συνεχίζει να αποτελεί τμήμα του διαμπερούς καταστήματος. Η αρχική τυπολογία του οροφδιαμερίσματος χαρακτηρίζεται από δύο βασικές ζώνες. Ειδικότερα, η ενότητα των υπνοδωματίων με τους χώρους υγιεινής οργανώνεται στο τμήμα του οικοπέδου που βλέπει στην πλατεία Ελευθερίας, ενώ οι χώροι υποδοχής με την κουζίνα αναπτύσσονται στην πρόσοψη, προς την πλατεία Δημοκρατίας. Οι δύο ενότητες συνδέονται με την σάλα εισόδου, στην οποία οδηγεί το κλιμακοστάσιο ... Σήμερα η κατοικία του ορόφου εμφανίζεται διαιρεμένη σε δύο διαμερίσματα, μετά τη διαμόρφωση ανεξάρτητων εισόδων και προσβάσεων προς τους εσωτερικούς χώρους, καθώς και την προσθήκη των αναγκαίων χώρων υγιεινής ... Το ενδιαφέρον του κτηρίου επικεντρώνεται στην αρχιτεκτονική των όψεων προς τις δύο πλατείες. Ειδικότερα στην όψη προς την πλατεία Δημοκρατίας η βάση του κτηρίου εμφανίζεται λιτή καθώς διαμορφώνεται με τα ανοίγματα των καταστημάτων και την είσοδο του οροφδιαμερίσματος στο αριστερό τμήμα, ενώ το μεσοπάτωμα διαχωρίζεται με επίπεδο στέγαστρο από οπλισμένο σκυρόδεμα που ... στεγάζει τα ανοίγματα αυτά. Στον όροφο κυριαρχεί η προεξοχή του μεσαίου δωματίου καθώς πλαισιώνεται από τους εξώστες, σε ενιαίο αρχιτεκτονικό σύνολο στο πνεύμα του Art Deco. Ειδικότερα ο ορθογωνικός όγκος της προεξοχής ορθώνεται ψηλότερα, ενώ λίγο χαμηλότερα διαμορφώνονται οι όγκοι των εξωστών, καθώς καμπυλώνονται στα άκρα τους, τόσο στο κτιστό στηθαίο της βάσης, όσο και στο αντίστοιχο κτιστό στηθαίο απόληξης του κτηρίου. Τα δύο παράθυρα της προεξοχής εκατέρωθεν της ακμής του δεξιού τμήματος, εντάσσονται στον κάρναβο των ανοιγμάτων δίνοντας ιδιαιτερότητα στη σύνθεση, ενώ παράλληλα οι γραμμικές ταινίες που πλαισιώνουν τα ανοίγματα ή διακοσμούν τα καμπυλωμένα τμήματα των εξωστών, με σαφείς επιρροές από το De Stijl ολοκληρώνουν την όλη εντύπωση. Η όψη προς την πλατεία Ελευθερίας εμφανίζεται με μικρότερο μήκος. Ωστόσο γίνεται προσπάθεια για παρόμοια μορφολογική οργάνωση με εκείνη της άλλης όψης. Ειδικότερα, το ένα από τα δύο δωμάτια της πρόσοψης και στο μεγαλύτερο τμήμα του προεξέχει, ενώ αριστερά εμφανίζεται το στοιχείο του εξώστη εξωστόθυρας με το καμπυλωμένο στο ένα άκρο του κτιστό στηθαίο της βάσης και της απόληξης αντίστοιχα. Έτσι εδώ παραλείπεται ο εξώστης του δεξιού τμήματος της όψης της οδού Δημοκρατίας, ενώ η προεξοχή του δωματίου προκύπτει ιδιαίτερα

ενδιαφέρουσα, καθώς καμπυλώνεται ακολουθώντας την αλλαγή διεύθυνσης της οικοδομικής γραμμής του οικοπέδου. Την καμπύλωση αυτή ακολουθεί και το αντίστοιχο ξύλινο παράθυρο του δωματίου. Παράλληλα η προεξοχή του δωματίου τονίζεται ιδιαίτερα, καθώς η απόληξή της προεξέχει του γενικού όγκου του κτηρίου με τη διαμόρφωση ενός διάτρητου ορθογωνικού αετώματος. Η βάση του κτηρίου διατηρεί την αρχική της μορφή, καθώς το ισόγειο κατάστημα διατηρεί τα αρχικά ξύλινα κουφώματα και τα μεταλλικά ρολά, ενώ πάνω από το επίπεδο στέγαστρο αναπτύσσονται στη σειρά τα αρχικά ανοίγματα του μεσοπατώματος. Η κατασκευαστική δομή του κτίσματος χαρακτηρίζεται από φέροντα οργανισμό με οπλισμένο σκυρόδεμα, ενώ οι τοίχοι πλήρωσης διαμορφώνονται με οπτοπλινθοδομή. Το κτήριο διατηρείται σε ικανοποιητική κατάσταση, καθώς σχετικά πρόσφατα συντηρήθηκε με χρωματισμό των εξωτερικών όψεων, αφού προηγήθηκαν εργασίες υγραμόνωσης του δώματος ... Εισηγούμεθα τον χαρακτηρισμό ως μνημείου του κτηρίου της οδού Δημοκρατίας 9, στην Εδεσσα, καθώς έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική σημασία, ως αντιπροσωπευτικό δείγμα της Art Deco έκφρασης με σαφείς αναφορές στο De Stijl, στην πόλη της Εδεσσας, στο β΄ μισό της δεκαετίας του '30 και [είναι] από τα ελάχιστα που σώζονται σήμερα». Ο αιτών υπέβαλε στις 23.8.2004 αντιρρήσεις κατά της ανωτέρω εισηγητικής εκθέσεως, ισχυριζόμενος ότι το επίδικο κτήριο «πολύ δύσκολα διαφοροποιείται από τα γειτονικά εν επαφή κτίσματα», καθώς «εμφανίζει μεγάλη εξωτερική ομοιότητα προς αυτά σε βαθμό ώστε να μην διακρίνει κανείς που τελειώνει το υπό κρίση κτήριο σε σχέση με τα αμέσως συνεχόμενα», τα οποία «ασφαλώς δεν θεωρούνται από κανέναν ως δείγματα Art Deco», αλλά «αποτελούν μάλλον εκφυλισμένες εκφράσεις της σύγχρονης αρχιτεκτονικής τάσης». Περαιτέρω, στις αντιρρήσεις αναφέρονται τα εξής: «Από την ... αρχιτεκτονική δημιουργία της εποχής του Μεσοπολέμου μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό ανήκει πράγματι στον ρυθμό Art Deco. Η τάση αυτή είχε μόνο περιορισμένη εκπροσώπηση και στην Ελλάδα», παρατηρείται όμως η τάση στους έλληνες ιστορικούς της τέχνης «να χαρακτηρίζουν με αρκετή ευκολία οικοδομήματα της εποχής του μεσοπολέμου ως δείγματα Art Deco, ακόμη και όταν τα στοιχεία του ρυθμού αυτού είναι στην πραγματικότητα εξαιρετικά ασθενή ή και ανύπαρκτα», δείγμα δε «αυτής της τάσης» είναι και η εισήγηση για τον χαρακτηρισμό ως μνημείου του επίδικου κτηρίου. Ειδικότερα, το κτήριο αυτό «δεν έχει μνημειακό χαρακτήρα», δεν διαθέτει «αυτοδύναμη οντότητα και παρουσία», διαφέρει ελάχιστα από τα γειτονικά του κτίσματα, το γεγονός δε ότι φέρει ενδεχομένως «διακοσμητικά στοιχεία, που μπορεί να είναι εμπνευσμένα από το Art Deco», δεν το καθιστά δείγμα της τεχνοτροπίας αυτής. Το κτίσμα δεν διαθέτει «ούτε την χαρακτηριστική για την συζητούμενη τεχνοτροπία ποικιλία ενσωματωμένων υλικών» και διακοσμητικών στοιχείων. «Πιθανόν να μπορούν να εντοπισθούν ένα ή δύο [γνωρίσματα του Art Deco], αλλά αυτά τα συναντά κανείς σχεδόν εξίσου και

στα παρακείμενα κτήρια. Τέλος, το πιθανότερο είναι ότι η ανοικοδόμησή του έγινε χωρίς τη μεσολάβηση κάποιου αρχιτέκτονα, με ευθύνη και εποπτεία του πολιτικού μηχανικού, και κατά τούτο αποτελεί δείγμα της ανώνυμης αρχιτεκτονικής, «οπωσδήποτε όμως δεν είναι δείγμα Art Deco, τεχνοτροπία που σημαίνει πάντοτε ενυπόγραφη αρχιτεκτονική και απηχεί τα ατομικά χαρακτηριστικά ορισμένου αναγνωρίσιμου δημιουργού». Επί των αντιρρήσεων αυτών συνετάγη συμπληρωματική εισήγηση της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας, στην οποία αναφέρονται τα ακόλουθα: «1. Ως προς τη 'θεώρηση του κτηρίου σε σχέση με τα γειτονικά κτίσματα', είναι σαφής η διαφοροποίησή του ως προς τη σύνθεση και την επεξεργασία των επιμέρους μορφολογικών στοιχείων των όψεων, όπως αναλυτικά αναφέρεται στην εισήγηση, καθώς τα υπόλοιπα κτήρια του οικοδομικού τετραγώνου είναι πολύ μεταγενέστερα και αποτελούν εκφράσεις της μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, οι γνωστές απρόσωπες πολυκατοικίες ... 2. Οσον αφορά 'τον αρχιτεκτονικό ρυθμό Art Deco, τις καταβολές και τα κυριότερα χαρακτηριστικά του', όπως περιγράφονται από τον ιδιοκτήτη ... υπάρχουν σαφείς ελλείψεις ως προς την παρουσίαση του ρυθμού ... Ειδικότερα περιορίζεται στις 'εξωτικές' εκφράσεις του Art Deco, όπου τα διακοσμητικά στοιχεία, διαμορφωμένα με ποικιλία υλικών, εντάσσονται οργανικά στη δομή του κτηρίου και προσδίδουν μνημειακό χαρακτήρα στις όψεις». Στη συμπληρωματική εισήγηση γίνεται «σύντομη αναφορά στην εμφάνιση του Art Deco και τη διαμόρφωση του, καθώς και σε χαρακτηριστικές εφαρμογές του στην αρχιτεκτονική της πόλης της Θεσσαλονίκης, κέντρο επιρροής για τα μικρά αστικά κέντρα του βορειοελλαδικού χώρου», υποστηρίζεται δε ότι η αρχιτεκτονική των όψεων του επίδικου κτηρίου «εντάσσεται στα αξιόλογα δείγματα του 'Tropical Deco', που εμφανίζεται στη Θεσσαλονίκη στο β' μισό της δεκαετίας του '30, καθώς στο σχηματοποιημένο γεωμετρικό διάκοσμο, στοιχεία του αεροδυναμικού στυλ με τις καμπυλωμένες γωνίες συνυπάρχουν με τις χαρακτηριστικές γραμμώσεις του De Stijl». Τέλος, επισημαίνεται στην εισήγηση αυτή ότι «δεν αποτελεί λόγο απαξίωσης της αρχιτεκτονικής ποιότητας του κτηρίου» το γεγονός ότι δεν είναι γνωστός ο μελετητής του. Το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας, με την 334/21.2.2005 πράξη του, αφού έλαβε υπόψη την εισήγηση της υπηρεσίας, καθώς και τις απόψεις του αιτούντος ότι το επίδικο κτήριο είναι ανώνυμο και δεν έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική αξία, γνωμοδότησε, κατά πλειοψηφία, υπέρ του χαρακτηρισμού του κτηρίου ως μνημείου, με την αιτιολογία ότι «έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική σημασία, ως αντιπροσωπευτικό δείγμα της Art Deco έκφρασης με σαφείς αναφορές στο De Stijl, στην πόλη της Εδεσσας, στο β' μισό της δεκαετίας του '30 και από τα ελάχιστα που σώζονται σήμερα». Ο φάκελος διαβιβάστηκε ακολούθως από την Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας στη Διεύθυνση Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς [ΔΝΣΑΚ] του Υπουργείου Πολιτισμού,

προκειμένου να εκδοθεί η σχετική πράξη χαρακτηρισμού (βλ. το 648/15.3.2005 έγγραφο της ανωτέρω Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων). Ο αιτών κατέθεσε στη ΔΝΣΑΚ υπόμνημα με αριθμ. πρωτ. 22588/632/30.3.2005, συνοδευόμενο από γνωμοδότηση του Επίκουρου Καθηγητή Ιστορίας και Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Α. Γιακουμακάτου. Στη γνωμοδότηση αυτή αναφέρονται τα εξής: Στην Ελλάδα παρατηρείται «το φαινόμενο της μεταχρονολογημένης εφαρμογής ενός αρχιτεκτονικού λεξιλογίου και προτύπων που εμφανίζονται πλέον ξεπερασμένα ... παρατηρείται η διάχυση μιας αρχιτεκτονικής μόδας τη στιγμή που η ίδια, στον τόπο προέλευσης, έχει ξεπεραστεί από νεότερες αρχιτεκτονικές εξελίξεις ή τάσεις», καθώς και το φαινόμενο «της εκλαϊκευσης της αρχιτεκτονικής μόδας και [της] δημιουργίας ενός είδους ‘ανώνυμης αρχιτεκτονικής’ ... Το φαινόμενο του ‘πάνδημου μοντερνισμού’ παρατηρείται επίσης στην ελληνική αρχιτεκτονική ... Στο ελληνικό μοντέρνο κίνημα ανήκουν ελάχιστα ‘επώνυμα’ κτήρια, σε σχέση με το πλήθος των οικοδομών που σχεδιάζονται από άγνωστους κατά τα άλλα μηχανικούς ... Μετά την ύστερη εφαρμογή της ... Art Nouveau ιδίως στη Θεσσαλονίκη κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930 ... ανάλογη είναι και η περίπτωση του φαινομένου της Art Deco. Στον ελληνικό χώρο όμως έχουμε να κάνουμε όχι απλώς με την εκλαϊκευση αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις με τον ευτελισμό του γλωσσικού ιδιώματος αυτής της έκφρασης ... Στη Θεσσαλονίκη το Art Deco στην αρχιτεκτονική βρίσκει κάποιες μεταχρονολογημένες εκφράσεις σε ελάχιστα επώνυμα και στοιχειωδώς ενδιαφέροντα κτήρια, ενώ παρατηρείται η διάδοση ενός ‘πάνδημου Deco’ σε μια σειρά από οικοδομές της ύστερης προπολεμικής και της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα, μέσω της υιοθέτησης ελάχιστων διακοσμητικών τρόπων που αφορούν αποκλειστικά την επιφάνεια, την επιδερμίδα του κτηρίου ... [Το επίμαχο κτήριο είναι] κατασκευασμένο κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1930. Ο σχεδιαστής του, κατά πάσα πιθανότητα μηχανικός άλλης ειδικότητας και όχι αρχιτέκτων, είναι άγνωστος. Το κτήριο δεν καταγράφεται σε καμμία ιστορικοκριτική αποτίμηση του νεότερου αρχιτεκτονικού αποθέματος της Εδεσσας ή της Βόρειας Ελλάδας, ούτε ανήκει στην ευρύτερη παραγωγή κάποιου δημιουργού με στοιχειωδώς αναγνωρισμένο έργο. Οι δύο όψεις εμφανίζονται εξαιρετικά περιορισμένες τόσο ως προς τη συνολική επιφάνεια όσο και ως προς τον ρόλο τους στο συγκεκριμένο αστικό περιβάλλον, το οποίο παρουσιάζεται μάλλον ομοιογενές ως προς το μέτριο επίπεδο της αρχιτεκτονικής ποιότητας, αντιπροσωπευτικής της μεταπολεμικής εξέλιξης της ελληνικής πόλης. Ακόμα και το μάτι του ειδικού διακρίνει με δυσκολία τις υπό εξέταση όψεις επειδή ‘διαχέονται’ στο χτιστό περιβάλλον ενώ, παρά την πρόσφατη ανακαίνιση, δεν παρουσιάζουν κάποιο ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Τα υποτιθέμενα Art Deco στοιχεία τους είναι μάλλον ανύπαρκτα: έλλειψη στυλιζαρισμένων διακοσμητικών μοτίβων, έλλειψη του δυναμικού κάθετου στοιχείου, έλλειψη

της υπόμνησης μιας μοντέρνας μνημειακότητας, έλλειψη της αφαιρετικής γεωμετρικής επεξεργασίας με διαβαθμίσεις κλιμάκων, απουσία μιας ποικιλίας υλικών επένδυσης. Πρόκειται μάλλον για μια απλουστευμένη, εκλαϊκευμένη και εξαιρετικά διαδεδομένη εμπορική αρχιτεκτονική αστικής προέλευσης της οποίας δείγματα βρίσκει κανείς σε όλο τον ελληνικό χώρο. Στην όψη μάλιστα της πλατείας Ελευθερίας η σειρά των μεγάλων παραθύρων του πρώτου ορόφου παραπέμπει ακριβέστερα σε μια διαμόρφωση σχετική με την ευρύτερη βαλκανική αρχιτεκτονική της οθωμανικής παράδοσης: πρόκειται δηλαδή για μια κατεξοχήν εκλεκτικιστική όψη χωρίς αμιγή χαρακτήρα. Οσον αφορά την όψη προς την πλατεία Δημοκρατίας, οι αναφορές σε 'επιρροές από το De Stijl' είναι εκτός πραγματικότητας. Τα λίγα σημαντικά παραδείγματα της ολλανδικής Art Deco, συνδεδεμένα με την παράδοση του ολλανδικού νεοπλαστικισμού (De Stijl) παρουσιάζουν χαρακτηριστικά απολύτως διαφορετικά και άσχετα με τη στοιχειώδη, σχεδόν απλοϊκή επίφαση διακοσμητισμού του υπό εξέταση κτηρίου ... Αλλά και το εσωτερικό του κτηρίου δεν δικαιολογεί κανέναν χαρακτηρισμό Art Deco, γιατί εμφανίζεται ως μια οικοδομή συμβατικής τυπολογικής επεξεργασίας από οπλισμένο σκυρόδεμα, σύμφωνα με τους τρέχοντες κατασκευαστικούς τρόπους της δεκαετίας του 1930. Το [επίμαχο] κτήριο ... αποτελεί παράδειγμα ανώνυμης προπολεμικής αστικής οικοδομής χωρίς ιδιαίτερη σημασία στον ιστό της πόλης και με χαρακτηριστικά κοινά σε εκατοντάδες κτήρια στον ελληνικό χώρο, όχι πάντως αντιπροσωπευτικά ενός αμιγούς ιδιώματος Art Deco» και συνεπώς δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 6 του ν. 3028/2002 για τον χαρακτηρισμό του και προεχόντως «δεν συντρέχει ο λόγος της 'ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σημασίας' του κτηρίου». Με την ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/21654/622/29.6.2005 πράξη του Υφυπουργού Πολιτισμού η υπόθεση παραπέμφθηκε για γνωμοδότηση στο Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων [ΚΣΝΜ]. Ο αιτών, με την από 6.7.2005 αίτησή του ζήτησε να παραστεί «αυτοπροσώπως και μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου του» κατά τη συζήτηση του θέματος ενώπιον του ΚΣΝΜ, με την από 2.11.2005 αίτησή του δε ζήτησε η σχετική συζήτηση να γίνει μετά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου 2005. Στη συνεδρίαση 36/3.11.2005 το Συμβούλιο αποφάσισε την αναβολή της συζητήσεως, προκειμένου ο ιδιοκτήτης να παρευρίσκεται στη συνεδρίαση, αντίγραφα δε του φακέλου της υποθέσεως παρελήφθησαν από δικηγόρο του αιτούντος την 21.11.2005. Η υπόθεση συζητήθηκε στην 42/15.12.2005 συνεδρίαση του ΚΣΝΜ, παρέστησαν δε εκ μέρους του αιτούντος οι δικηγόροι Β. Παπαδήμας και Α. Γιάτση και ο προαναφερθείς Καθηγητής Α. Γιακουμακάτος. Όπως προκύπτει από το οικείο πρακτικό, ο Προϊστάμενος της ΔΝΣΑΚ Α. Θεοχαρόπουλος εισηγήθηκε να μην χαρακτηριστεί ως μνημείο το επίμαχο κτήριο, καθόσον «δεν πληροί τις τασσόμενες από το άρθρο 6 παρ. 1 γ' του ν. 3028/2002 αυξημένες προϋποθέσεις». Στη σχετική εισήγησή του αναφέρεται ότι το κτήριο αυτό, που κατασκευάσθηκε στο δεύτερο μισό του

1930, διατηρείται σε ικανοποιητική κατάσταση, ότι κατά την άποψη της Τεχνικής Υπηρεσίας του Δήμου Εδεσσας «οι όψεις του κτηρίου είναι ενδιαφέρουσες και, στο πλαίσιο επεμβάσεων πεζοδρόμησης του εμπορικού κέντρου της πόλης, είναι σημαντικό να διατηρηθεί η φυσιογνωμία της αγοράς», για τον λόγο δε αυτό η εν λόγω υπηρεσία «προτείνει να χαρακτηρισθούν μόνο οι όψεις του κτηρίου», και ότι κατά την άποψη της ΔΝΣΑΚ το επίδικο κτήριο «δεν έχει ιδιαίτερα αξιολογα στοιχεία ... δηλαδή τα αυξημένα χαρακτηριστικά τα οποία [απαιτεί ο ν. 3028/2002] ώστε να χαρακτηριστεί ως μνημείο ένα κτίσμα της περιόδου των τελευταίων 100 ετών, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ως χαρακτηριστικό δείγμα της Art Deco έκφρασης». Ο τεχνικός σύμβουλος του αιτούντος Α. Γιακουμακάτος ανέφερε ότι το κτήριο δεν σχεδιάστηκε από κάποιον αρχιτέκτονα, ότι η άποψη σύμφωνα με την οποία και ένα ανώνυμο έργο μπορεί να είναι σημαντικό είναι «τελείως αντιεπιστημονική», ότι το επίδικο κτήριο δεν έχει «διακριτή ενότητα μορφολογική ή μορφοπλαστική», καθόσον αντίστοιχες οικοδομές υπάρχουν πάρα πολλές σε άλλα αστικά κέντρα, και ότι «εντάσσεται με ένα σαφώς ομοιογενή τρόπο στο ευρύτερο αστικό περιβάλλον», που είναι «μάλλον αδιάφορο, αντιπροσωπευτικό μιας οποιασδήποτε ελληνικής πόλης». Το ΚΣΝΜ αποφάσισε να αναβληθεί η περαιτέρω συζήτηση του θέματος, «προκειμένου να προσκομισθούν περισσότερα στοιχεία σχετικά με τον περιβάλλοντα το κτήριο χώρο». Ενόψει δε της γνωμοδότησεως αυτής, η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας με το 104/22.8.2006 έγγραφό της διαβίβασε στη Διεύθυνση Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς φωτογραφική τεκμηρίωση για τον περιβάλλοντα χώρο του επίδικου κτηρίου. Ο αιτών, δια του δικηγόρου του Β. Παπαδήμα, ειδοποιήθηκε την 15.1.2007 ότι το ΚΣΝΜ θα συνεδριάσει εκ νέου για το ζήτημα του χαρακτηρισμού του κτηρίου αυτού την 17.1.2007. Κατά τη συνεδρίαση 2/17.1.2007 το Συμβούλιο γνωμοδότησε, κατά πλειοψηφία, «υπέρ του χαρακτηρισμού ως μνημείου του κτηρίου επί της οδού Δημοκρατίας 9, στην Εδεσσα ... διότι είναι κτήριο ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σημασίας, αντιπροσωπευτικό δείγμα του μοντέρνου κινήματος του μεσοπολέμου και από τα ελάχιστα που σώζονται σήμερα στην πόλη της Εδεσσας». Όπως αναφέρεται στις τοποθετήσεις των μελών του Συμβουλίου Εμμ. Μπίρη και Μ. Καρδαμίτση-Αδάμη, το εν λόγω κτήριο αποτελεί πράγματι ένα από τα κτήρια της ανώνυμης αστικής αρχιτεκτονικής, έχει όμως ιδιαίτερο χαρακτήρα, διότι πειθαρχεί στους κανόνες σχεδιασμού της εποχής εκείνης και είναι σημαντικό στοιχείο για τη συγκεκριμένη χρονική και πολιτισμική φάση της Εδεσσας. Αφού δε ελήφθησαν υπόψη η σχετική εισήγηση της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας και η προαναφερθείσα γνωμοδότηση του ΚΣΝΜ, εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, με την οποία το επίδικο κτήριο χαρακτηρίστηκε ως μνημείο, λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σημασίας του.

7. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι μη νομίμως εκδόθηκε η

προσβαλλόμενη απόφαση, διότι κατά την αρχική 42/15.12.2005 συνεδρίαση του ΚΣΝΜ η σχετική εισήγηση του Προϊσταμένου της Διευθύνσεως Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς Α. Θεοχαρόπουλου ήταν αρνητική, κατά τη μεταγενέστερη δε 2/17.1.2007 συνεδρίαση δεν υπήρξε εισήγηση της Προϊσταμένης της ανωτέρω Διευθύνσεως Α. Αθανασιάδου ούτε κοινοποιήθηκε τέτοια εισήγηση στον αιτούντα. Όπως προκύπτει από αντίγραφο του πρακτικού της 2/17.1.2007 συνεδριάσεως του ΚΣΝΜ, η κατά τον χρόνο εκείνο Προϊσταμένη της Διευθύνσεως Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς Α. Αθανασιάδου υιοθέτησε την εισήγηση που είχε διατυπώσει αρχικώς ο Α. Θεοχαρόπουλος, Προϊστάμενος της Διευθύνσεως αυτής κατά τον χρόνο της αρχικής 42/15.12.2005 συνεδριάσεως του Συμβουλίου, την οποία και ανέπτυξε προφορικώς (βλ. σχετικώς και το ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/42909/1211/21.5.2007 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού). Εξ άλλου, κατά νόμον και ειδικότερα κατά το άρθρο 6 του ν. 3028/2002, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ανωτέρω ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/2004 υπουργικής αποφάσεως, για την έκδοση αποφάσεως χαρακτηρισμού ακινήτου ως νεωτέρου μνημείου δεν απαιτείται θετική εισήγηση της αρμόδιας υπηρεσίας, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνει ο αιτών. Περαιτέρω, όπως προεκτέθηκε, είχε κοινοποιηθεί στον αιτούντα η σχετική εισήγηση της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας, αυτός δε είχε επίσης λάβει γνώση της εισηγήσεως που διατύπωσε ο Α. Θεοχαρόπουλος στην αρχική συνεδρίαση του ΚΣΝΜ και συνεπώς δεν ήταν, εν πάση περιπτώσει, αναγκαία η κοινοποίηση και της προαναφερθείσης εισηγήσεως της Α. Αθανασιάδου. Επομένως, οι ανωτέρω προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως είναι απορριπτέοι, ως αβάσιμοι.

8. Επειδή, προβάλλεται ότι, κατά παράβαση του π.δ. 161/1984 (Α΄ 54), η προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε χωρίς προηγούμενη γνωμοδότηση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Ο λόγος είναι απορριπτέος, ως αβάσιμος, διότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν εκδόθηκε δυνάμει του άρθρου 5 του ν. 1469/1950 (Α΄ 169), το οποίο, σε συνδυασμό με το ως άνω π.δ. 161/1984, θέσπιζε, ως ουσιώδη τύπο, τη γνωμοδότηση του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ για την έκδοση αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού περί χαρακτηρισμού κτίσματος ή τόπου ως ιστορικού (βλ. ΣΕ 294/2003 κ.ά.), αλλά κατ' εφαρμογή του ισχύοντος στον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο ν. 3028/2002, ο οποίος για τον χαρακτηρισμό κτηρίου ως νεωτέρου μνημείου, δυνάμει του άρθρου 6 αυτού, δεν απαιτεί τέτοια γνωμοδότηση.
9. Επειδή, προβάλλεται ότι, κατά παράβαση της προαναφερθείσης υπουργικής αποφάσεως ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/2004 και ειδικότερα του άρθρου 2 παρ. 4 αυτής, δεν διενεργήθηκε αυτοψία μετά το 42/15.12.2005 αναβλητικό πρακτικό του ΚΣΝΜ. Όπως προεκτέθηκε, με το 42/15.12.2005 πρακτικό του ΚΣΝΜ αναβλήθηκε η περαιτέρω συζήτηση του θέματος «προκειμένου να προσκομισθούν περισσότερα στοιχεία σχετικά με τον περιβάλλοντα το κτήριο

- χώρο» και όχι για τη διενέργεια αυτοψίας από τα μέλη του Συμβουλίου, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνει ο αιτών. Συνεπώς, ο ανωτέρω λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτέος. Περαιτέρω, προβάλλεται ότι μεσολάβησε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του εξαμήνου από τη συνεδρίαση αυτή μέχρι την μεταγενέστερη 2/17.1.2007 συνεδρίαση του Συμβουλίου και ότι, πάντως, ο συνολικός χρόνος που μεσολάβησε από την κοινοποίηση της εισηγήσεως του Προϊσταμένου της Διευθύνσεως Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς μέχρι τη δημοσίευση της προσβαλλομένης υπερβαίνει την προβλεπόμενη στο νόμο αποκλειστική ετήσια προθεσμία. Κατά τα προαναφερθέντα, σε συμμόρφωση προς το πρακτικό 42/15.12.2005, που διαβιβάσθηκε στην Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας με το ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/106981/2726/12.1.2006 έγγραφο της Διευθύνσεως Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, η ανωτέρω Εφορεία, με το 104/22.8.2006 έγγραφό της, που περιήλθε στη ΔΝΣΑΚ την 31.8.2006, απέστειλε στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου τα αιτηθέντα συμπληρωματικά στοιχεία, ήτοι φωτογραφίες για τα γειτονικά κτήρια και τον περιβάλλοντα χώρο του επιδίκου, στην Πλατεία Ελευθερίας και στην Πλατεία Δημοκρατίας. Ακολούθως, το ΚΣΝΜ γνωμοδότησε στη συνεδρίαση 2/17.1.2007, η δε προσβαλλομένη εκδόθηκε την 14.3.2007 και δημοσιεύθηκε στην ΕτΚ την 28.3.2007. Υπό τα δεδομένα αυτά και δοθέντος ότι οι προθεσμίες που προβλέπονται στο άρθρο 6 του ν. 3028/2002 και στο άρθρο 2 της σχετικής κανονιστικής αποφάσεως για την πρόοδο και την ολοκλήρωση της διαδικασίας του χαρακτηρισμού δεν είναι αποκλειστικές, ο δε χρόνος που μεσολάβησε εν προκειμένω μεταξύ της αρχικής γνωμοδοτήσεως του ΚΣΝΜ και της δημοσιεύσεως της προσβαλλομένης δεν υπερβαίνει, πάντως, τον εύλογο, οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως είναι απορριπτέοι.
10. Επειδή, προβάλλεται ότι κατά παράβαση της ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/2004 υπουργικής αποφάσεως και του άρθρου 6 παρ. 2 του κυρωθέντος με το ν. 2690/1999 (Α΄ 45) Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, το οποίο προβλέπει ότι η κλήση προς ακρόαση είναι έγγραφη και «κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο τουλάχιστον πέντε (5) πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης» ο αιτών δεν κλήθηκε εγγράφως να παραστεί στην 2/17.1.2007 συνεδρίαση του ΚΣΝΜ πέντε πλήρεις ημέρες πριν, αλλά μόλις την 15.1.2007. Σύμφωνα με το προαναφερθέν άρθρο 6 παρ. 5 του ν. 3028/2002 η εισήγηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού για τον χαρακτηρισμό ακινήτου ως μνημείου κοινοποιείται στον κύριο, τον νομέα ή τον κάτοχο, ο οποίος μπορεί να υποβάλει αντιρρήσεις εντός δύο μηνών από την ως άνω κοινοποίηση. Σύμφωνα δε με το άρθρο 2 παρ. 6, 7 και το άρθρο 5 παρ. 10 της ανωτέρω κανονιστικής υπουργικής αποφάσεως, οι ενδιαφερόμενοι επιτρέπεται να παρίστανται ενώπιον του Συμβουλίου προκειμένου να εκθέσουν τις απόψεις τους, εφόσον δε το έχουν ζητήσει καλούνται υποχρεωτικά, με μέριμνα της Γραμματείας, εγγράφως και εγκαίρως. Από τις διατάξεις αυτές

συνάγεται ότι για την κλήση του ενδιαφερομένου να παραστεί ενώπιον του οικείου Συμβουλίου κατά την εξέταση της υποθέσεώς του, εφόσον το έχει ζητήσει (πρβλ. ΣΕ 887/2008), δεν τυγχάνει εφαρμογής η γενική διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, αλλά απαιτείται έγκαιρη, έγγραφη πρόσκλησή του, το ζήτημα δε εάν η πρόσκληση είναι έγκαιρη κρίνεται κατά περίπτωση, ενόψει των εκάστοτε συνθηκών. Εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου που εκτίθενται σε προηγούμενη σκέψη προκύπτουν τα εξής: Με την 1576/23.6.2004 πράξη της Προϊσταμένης της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας διαβιβάσθηκε στον αιτούντα η εισήγηση της υπηρεσίας αυτής για τον χαρακτηρισμό ως μνημείου του επίδικου κτηρίου, ο αιτών δε υπέβαλε στις 23.8.2004 αντιρρήσεις κατά της ανωτέρω εισηγητικής εκθέσεως. Ακολούθως, την 30.3.2005 ο αιτών κατέθεσε στη Διεύθυνση Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς υπόμνημα, συνοδευόμενο από γνωμοδότηση του Καθηγητή Α. Γιακουμακάτου. Κατά την αρχική συζήτηση της υποθέσεως στην 42/15.12.2005 συνεδρίαση του ΚΣΝΜ, παρέστησαν εκ μέρους του αιτούντος οι δικηγόροι Β. Παπαδήμας και Α. Γιάτση και ο προαναφερθείς Καθηγητής Α. Γιακουμακάτος, ανέπτυξαν δε διεξοδικά τις απόψεις τους, τόσο για τον χαρακτήρα του επίδικου κτηρίου, όσο και για τα γειτονικά κτήρια και τον περιβάλλοντα χώρο εν γένει. Το Συμβούλιο ανέβαλε, όπως προεκτέθηκε, την οριστική κρίση του, προκειμένου να προσκομισθούν συμπληρωματικά στοιχεία για τον περιβάλλοντα χώρο του επιδίκου, ο αιτών δε ενημερώθηκε, με τηλεομοιοτυπία, την 15.1.2007 ότι η υπόθεση θα συζητηθεί εκ νέου την 17.1.2007 και ώρα 8.30 μμ. Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον δηλαδή κατά την αρχική συζήτηση της υποθέσεως ενώπιον του ΚΣΝΜ ο αιτών ανέπτυξε με τους νομικούς και τον τεχνικό του σύμβουλο τις απόψεις του, η οριστική δε κρίση του Συμβουλίου αναβλήθηκε για να προσκομισθούν συμπληρωματικά στοιχεία για τον περιβάλλοντα χώρο, η κλήση του αιτούντος να παραστεί στη συνεδρίαση της 17.1.2007 δεν δύναται να θεωρηθεί ως μη έγκαιρη, δοθέντος μάλιστα ότι δεν προκύπτει υποβολή εκ νέου αιτήματος παραστάσεως μετά το αναβλητικό πρακτικό του ΚΣΝΜ ούτε προβάλλεται ότι είχε υποβληθεί τέτοιο αίτημα. Επομένως, οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως είναι απορριπτέοι, ως αβάσιμοι.

11. Επειδή, προβάλλεται ότι δεν συνετάγησαν έγκυρα και πλήρη πρακτικά των 42/15.12.2005 και 2/17.1.2007 συνεδριάσεων του ΚΣΝΜ, εν πάση δε περιπτώσει δεν επικυρώθηκαν τα πρακτικά αυτά μέχρι την έκδοση της προσβαλλομένης και συνεπώς ο Υπουργός Πολιτισμού δεν μπόρεσε να λάβει υπόψη τα διαμειφθέντα στο αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο για τη διαμόρφωση της κρίσεώς του. Σύμφωνα με το προαναφερθέν άρθρο 5 της ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/2004 αποφάσεως, από τον Γραμματέα του οικείου Συμβουλίου συντάσσεται περιληπτικό πρακτικό, με συνοπτική αναφορά στο περιεχόμενο των συνεδριάσεων και καταγραφή των απόψεων όσων

μειοψήφησαν, η Γραμματεία δε, βάσει των πρακτικών, συντάσσει τις σχετικές γνωμοδοτήσεις (παρ. 4 και 5). Εξ άλλου, κατά το άρθρο 15 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, που εφαρμόζεται συμπληρωματικώς δυνάμει του άρθρου 1 παρ. 2 της αποφάσεως αυτής, για τις συνεδριάσεις συλλογικού οργάνου «συντάσσεται πρακτικό, στο οποίο μνημονεύονται ιδίως ... τα θέματα που συζητήθηκαν με συνοπτική αλλά περιεκτική αναφορά στο περιεχόμενό τους, η μορφή και τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας και οι αποφάσεις που λήφθηκαν» (παρ. 4), το οικείο πρακτικό δε «συντάσσεται από τον γραμματέα και επικυρώνεται από τον πρόεδρο» (παρ. 7). Εν προκειμένω, για την έκδοση της προσβαλλομένης ελήφθησαν υπόψη, όπως αναφέρεται στο προοίμιό της, όλα τα στοιχεία του φακέλου, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι γνωμοδοτήσεις του ΚΣΝΜ κατά τις συνεδριάσεις 42/15/12.2005 και 2/17.1.2007. Στις γνωμοδοτήσεις αυτές αναφέρεται ότι «η αναλυτική συζήτηση του θέματος καταγράφεται στα επίσημα πρακτικά ... που βρίσκονται στο αρχείο της Γραμματείας του [Συμβουλίου]», τα πρακτικά δε αυτά, εν σχεδίο, διαβιβάσθηκαν στο Δικαστήριο με το ΚΣΝΜ/334/4.11.2009 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη πράξη εκδόθηκε αφού ελήφθησαν υπόψη οι γνωμοδοτήσεις του οικείου Συμβουλίου κατά τις κρίσιμες συνεδριάσεις και τα σχετικά πρακτικά που συνετάγησαν από τον Γραμματέα, στα οποία καταγράφονται, μεταξύ άλλων, οι απόψεις που διατυπώθηκαν από τα μέλη του ΚΣΝΜ, μόνον δε το γεγονός ότι τα πρακτικά δεν είχαν επικυρωθεί και δεν ήταν, ως εκ τούτου, δυνατή η χορήγηση αντιγράφου τους στον αιτούντα (βλ. σχετικώς το ΚΣΝΜ/141/7.5.2007 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού), δεν καθιστά ανυπόστατες τις ανωτέρω γνωμοδοτήσεις και ακυρωτέα την προσβαλλόμενη απόφαση, καθόσον η μη επικύρωση των πρακτικών ορισμένης συνεδριάσεως του συλλογικού οργάνου δεν επιφέρει ακυρότητα των ληφθεισών κατά τη συνεδρίαση αυτή αποφάσεων ή γνωμοδοτήσεων (πρβλ. ΣΕ 2970/2010, [913/1986](#)). Επομένως, ο προβαλλόμενος λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτός.

12. Επειδή, από τα προεκτεθέντα στοιχεία του φακέλου, και ιδίως από τις εισηγήσεις, αρχική και συμπληρωματική, της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας, από τις φωτογραφίες και τα διαγράμματα που συνοδεύουν τις εισηγήσεις αυτές, από την περαιτέρω τεκμηρίωση μετά το 45/15.12.2005 αναβλητικό πρακτικό του ΚΣΝΜ, καθώς και από τις γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου αυτού, προκύπτουν τα ακόλουθα: Το επίδικο κτήριο, που περιγράφεται λεπτομερώς τόσο ως προς τις όψεις του στις δύο πλατείες της πόλεως, ήτοι την Πλατεία Ελευθερίας και την Πλατεία Δημοκρατίας, όσο και ως προς την εσωτερική του διαρρύθμιση, αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της αρχιτεκτονικής Art Deco στην πόλη της Εδεσσας, η οποία περιλαμβάνεται στα μικρά αστικά κέντρα του βορειοελλαδικού χώρου, με επιρροές από τις τάσεις που εμφανίσθηκαν στη

Θεσσαλονίκη την δεκαετία του '30. Στην Εδεσσα υπάρχουν αξιόλογα δείγματα της Art Deco, τα περισσότερα όμως έχουν δεχθεί μεταγενέστερες επεμβάσεις, τόσο στις όψεις όσο και στο εσωτερικό, ενώ μόνον τρία κτήρια σώζονται χωρίς αλλοιώσεις. Ένα από τα τρία αυτά κτήρια είναι το επίδικο, το οποίο και λόγω της θέσεώς του στον πολεοδομικό ιστό αποτελεί ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα δείγματα της αρχιτεκτονικής ιστορίας της πόλεως, ενώ διακρίνεται από τα γειτονικά του κτίσματα, που είναι μεταγενέστερα και δεν παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, ως προς τη σύνθεση και την επεξεργασία των μορφολογικών στοιχείων των όψεων. Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον δηλαδή προκύπτουν οι λόγοι για τους οποίους το επίδικο κτήριο έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική σημασία, η προσβαλλόμενη απόφαση είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη και είναι αβάσιμοι οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως. Την αιτιολογία της προσβαλλομένης δεν κλονίζουν οι αρνητικές εισηγήσεις που διατυπώθηκαν ενώπιον του ΚΣΝΜ από τους Προϊσταμένους της Διευθύνσεως Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς Α. Θεοχαρόπουλο και Α. Αθανασιάδου, καθόσον οι εισηγήσεις αυτές περιορίζονται σε συνοπτική περιγραφή του κτηρίου και καταλήγουν στην κρίση ότι «δεν έχει ιδιαίτερα αξιόλογα στοιχεία ... ούτε μπορεί να θεωρηθεί ως χαρακτηριστικό δείγμα της Art Deco έκφρασης», χωρίς τεκμηρίωση και χωρίς να αντιμετωπίζουν τα διαλαμβανόμενα στις προαναφερθείσες εκτενείς εισηγήσεις της τοπικής Εφορείας. Την αιτιολογία της προσβαλλομένης δεν κλονίζουν ούτε τα υπομνήματα του αιτούντος και η γνωμοδότηση του τεχνικού του συμβούλου. Ειδικότερα: Ο ισχυρισμός του αιτούντος ότι το επίδικο κτήριο «πολύ δύσκολα διαφοροποιείται από τα γειτονικά εν επαφή κτίσματα», που προβλήθηκε τόσο με τις αντιρρήσεις, όσο και κατά την ενώπιον του ΚΣΝΜ συζήτηση, αντιμετωπίσθηκε κατά τρόπο συγκεκριμένο από τη Διοίκηση, η οποία με πλήρη φωτογραφική τεκμηρίωση και περιγραφή του επιδικίου αιτιολόγησε την κρίση της περί του ιδιαίτερου χαρακτήρα του. Εξ άλλου, το γεγονός ότι πιθανώς πρόκειται για δείγμα της ανώνυμης αρχιτεκτονικής δεν συνιστά κατά νόμον λόγο που αποκλείει τον χαρακτηρισμό του ως μνημείου. Περαιτέρω, στις εισηγήσεις της τοπικής Εφορείας γίνεται λεπτομερής περιγραφή τόσο του ισογείου χώρου όσο και του ορόφου του επιδικίου κτηρίου. Από την περιγραφή αυτή προκύπτει ότι και το εσωτερικό του διατηρείται χωρίς σημαντικές αλλοιώσεις, το στοιχείο δε αυτό ελήφθη υπόψη από τη Διοίκηση, που έκρινε ότι το κέλυφος και το εσωτερικό του κτηρίου αποτελούν ενότητα με ιδιαίτερη σημασία, ως αντιπροσωπευτικό δείγμα του μοντέρνου κινήματος στην αστική αρχιτεκτονική του μεσοπολέμου στην πόλη της Έδεσσας. Αβασίμως, συνεπώς, προβάλλεται ότι δεν αιτιολογείται ουδόλως ο χαρακτηρισμός του εσωτερικού του επίδικου κτηρίου ως μνημείου. Εφόσον δε συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως νεώτερο μνημείο το επίδικο κτήριο, είναι εν πάση περιπτώσει αλυσιτελής ο ισχυρισμός ότι έπρεπε να χαρακτηρισθούν και τα

άλλα σωζόμενα κτήρια της Art Deco έκφρασης στην Έδεσσα, αβάσιμος δε ο συναφής λόγος ότι ο «αποσπασματικός» χαρακτηρισμός του συγκεκριμένου κτηρίου παραβιάζει τις αρχές της ισότητας, της χρηστής διοικήσεως και της αναλογικότητας. Τέλος, εφόσον η κατά τα ανωτέρω νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη κρίση δεν έρχεται σε αντίθεση προς τα διδάγματα της κοινής πείρας, η περαιτέρω αμφισβήτηση των ουσιαστικών αξιολογήσεων της Διοικήσεως ως προς τη σημασία του κτηρίου δεν υπόκειται στον ακυρωτικό έλεγχο και οι σχετικοί λόγοι είναι απορριπτέοι, ως απαράδεκτοι (πρβλ. ΣΕ 3763/2007).

13. Επειδή, ενόψει των ανωτέρω, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί.